

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Iustitia Et Iure ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Qvæstio Secvnda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

late sententiæ pœna vetat damnari eos Montes, qui auctoritate Sedis Apostolicæ cum conditionibus & limitationibus in Bulla expressis probati & confirmati sunt; & definit, alios similes erigi posse. Hinc autem nullo modo colligitur, alios similes vel dissimiles sine approbatione Sedis Apostolicæ erigi non posse. Quæ enim est ista collectio, Pontifex definit Montes Pietatis cum conditionibus prædictis cum approbatione Sedis Apostolicæ erigi posse; ergo sine illa approbatione erigi non pos-

sunt? Sicut si definiret, posse vbiq; terrarum in Ecclesia institui noua beneficia cum approbatione Sedis Apostolicæ; non rectè inde colligeretur, beneficia non posse institui sine eiusdem approbatione.

Nec obstat id expedire ad cautelam, ne sub nomine pietatis irrepant fraudes; quia non omne quod expediens est, præcipitur à Summo Pontifice: multa relinquit iudicio & sapientiæ Prælatorum, qui si, consultis viris doctis, adhuc hæreant, possunt ad suam Sanctitatem recurrere.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Mons possit ita erigi, vt non solum id quod est necessarium ad stipendia ministrorum, & solutionem pensionum reddituum, sed etiam quod est necessarium ad instructionem domus, exigatur à mutuarijs.

15
Conclusio
affirmati-
ua.

RESPONDEO breuiter affirmati-
uè. Colligitur apertè ex Bulla & ex rationibus supra allatis. Bulla enim apertè concedit aliquid exigi pro expensis earum rerum quæ necessaria ad Montis conseruationem, vt ostensum est. Atqui domus firma & certo modo aptata, est omnino necessaria ad Montis conseruationem; ergo pro illa aliquid exigi potest. Idem conuincit ratio. Nam sicut pro ministrorum opera potest aliquid exigi à mutuarijs, eò quòd sine illa non possint percipere commodum ex Monte, ita etiam poterit exigi quod necessarium pro instructione domus; quia sine idonea domo non possunt percipere commodum ex Monte. Vtrobique sanè eadem est ratio: vtrumque enim est tantum in commodum petentium mutuum: vnde cum ex domo commodum percipiant, par est vt etiam eius onus sentiant.

16 Dices: Si pro his omnibus aliquid exigi potest, nimirum quantum opus est vt hæc omnia conseruentur & extant; ergo non erit modicum, quod ab illis exigitur. Atqui Pontifex solum dicit posse modicum quid accipi. Respondeo: Pontifex non prohibet quin tantum possit accipi quantum necesse est, vt Mons indemnis seruetur, etiam si id multum sit; sed loquitur definiendo & declarando, eos Montes esse iustos & laudabiles, in quibus aliquid moderatum ad expensas ministrorum, & aliarum rerum pertinentium ad conseruationem illorum Montium accipitur. Hinc tamen nullo modo sequitur, eos esse illicitos, in quibus multum exigitur, quando expensa annua hoc exigitur. Imò ex verbis Bullæ apertè colligitur, esse licitum, exigere totum quod necessarium iudicatur ad Montis indemnitatem: hoc enim totum, etsi non sit modicum, censetur tamen moderatum, quod Pontifex tantum requirit. non enim dicit, modicum, sed aliquid moderatum posse accipi: quamuis etiam modicum dici possit id respectu vltimarum, quas vsuarij publici exigere solent, qui 33. in centum, & quibusdam locis 42. accipiunt.

17 Dices: Si ad has omnes expensas contribuere debent mutuarij; quo iure poterit domus ista vocari Mons Pietatis? Respondeo: Quia parata

est semper succurrere necessitatibus pauperum & egentium pecunia, in quouis euentu, mutuando absque vilo lucro, quod vt & ratione mutationis fit percipiendum: mutuarij autem egentibus, est opus pietatis, etiam si quis paciscatur de expensis, quas in hunc finem facit. Accedit, quòd Mons ille totus in solum hunc finem sit institutus: itaque cum finis ipsius sit opus pietatis, merito dicitur Mons Pietatis.

18 Ex his patet, à mutuarijs exigi posse, quantum necesse est quotannis, vt domus firma & idonea habeatur. vt si domus constiterit, v. g. 32000. florenorum qui accepti sint ad censum, ratione cuius soluendi sint quotannis 2000. floreni ad ratam nummi 16. poterit auctarium supra sortem à mutuarijs soluendum ita taxari, vt sufficiat ad annuam eorum solutionem.

19 Optandum tamen esset, vt domus huiusmodi sumptu publico totius communitatis instituerentur, imposito aliquo modico vectigali cereuisiæ, vino, vel alijs rebus ad tempus, donec tantum pecuniæ colligatur, quantum requiritur ad tales domos adornandas. Si tamen hoc Principi non probetur, eò quòd circumstantiæ temporum id non patiantur, modus supradictus seruari poterit, quia non est illicitus.

RESPONSIO

Ad replicationem eorum qui aliter sentiunt.

20 ETSI rationes supra à nobis allatæ satis videantur perspicuæ & efficaces ad sententiam nostram stabiliendam; non defuerunt tamen aliqui DD. qui in sua persistentes, conati sunt eas contrario scripto enervare. Digestimus illud in aliquot paragraphos, vt magis distincta & dilucida sit responsio.

Priusquam tamen rem aggrediamur, ne cui fortè singulares in hac doctrina videamur, non erit abs re afferre aliquot Auctores, qui apertè nobiscum sentiunt: præsertim cum non desint, qui auctoritate DD. magis ducantur, quam momentis rationum.

21 Ioan. Azorius Inst. mor. p. 3. lib. 5. c. 9. §. Secundo quæritur, de Monte Pietatis agens, hæc habet: *Secundo quæritur, An civitas possit compellere cives, ut contribuant ad Montem, & deinde facere, ut mutuatary solvant lucrum civibus contribuentibus ad rationem quinque pro centum, ita ut mutuatary solvere cogantur septem pro centum; nimirum quinque civibus contribuentibus, & duo ministris Montis pro stipendio ipsorum?* Lupus Tract. de usuris, Comment. 3. §. 3. num. 84. responder esse hoc licitum, & citat pro hac sententia Laurent. De Rodolphis in c. Consuluit. de usuris. n. 4. & Lapum Alleg. 137. n. 1. Alex. in l. Item quia. §. 1. n. 2. ff. de pactis. Abb. in c. In civitate, de usuris, in fine. Ipse verò Azorius distinguit, & proposito vno modo quem improbat, subiungit alterum, quem probat his verbis: *Cur secundum modum praxis est ista. Civitas vendit censum, quem constituit super se & bonis suis, & propter bonum pauperum cogit cives, ut emant singuli certas portiones, ut ex eorum pecunijs fiat cumulus Montis: & deinde mutuatary, ultra id quod solvant pro stipendijs ministrorum, solvant quoque quinque pro centum; quia hæc est portio census, quem cives emunt. Et hic modus videtur esse licitus. Nam ex parte civium contribuentium non est mutuum, quia nequeunt repetere suas pecunias a civitate vel Monte, quia verè eas dederunt civitati vel Monti pro pretio, quo emerunt a civitate vel Monte censum ad rationem quinque pro centum. Ex parte verò eorum qui mutuum petunt à Monte, non est aliquod onus iniustum: nam licet solvant quinque pro centum, totum hoc est in bonum ipsorum, & ipsi tenentur ultra sortem totum id dare, quod est opus ad expensas Montis necessarias: inter expensas autem est, ut solvatur censualis pensio. Item censualis huiusmodi pensio debet solvi ab ijs, in quorum commodum Mons est constitutus: & Mons iste non est constitutus in bonum civitatis, sed in bonum pauperum & aliorum indigentium. & quandocumque voluerint ministri & Governatores Montis, possunt redimere pensionem censualem, reddendo singulis civibus capitale quod contribuerunt. Hactenus ille.*

22 Et lib. 5. c. 22. §. Quarto quæritur, de Montibus Italiae, quos Pecuniarios vocat, agens, ita quærit & resoluit: *Quarto quæritur, An liceat Montium Administratoribus pecunias accipere, ea lege, ut qui eas conferunt, recipiant quatuor vel quinque pro centum quotannis, & deinde Administratores dent mutuum pauperibus, ea conditione, ut aliquid præter sortem reddant, unde satisfiat his qui pecunia summas in Montem contulerunt: ita ut & mutuatary quisque, si v. g. centum mutuo acceperit, solvere cogatur præter centum, septem; ex quibus duo vel tria accipiat Mons, ut ministris debitum stipendium solvat, & quatuor vel quinque reddat singulis eorum qui centum in Montem transtulerunt? De hac re magna fuit olim altercatio, &c. sed postea communi consensu recepta est sententia asserentium id esse licitum, quandocumque ij qui in Montem Pietatis conferunt, ita dant, ut amplius repetere non possint, quamvis liberum sit Montium Administratoribus eas pecuniarum summas reddere, &c. Et reuera ita dicendum videtur: quia nulla usura committitur ex parte civium contribuentium in Montem, vel ex parte eorum qui Montis administrationem habent. Non ex parte civium, quia illi pecunias suas mutuas non dant Monti, quoniam repetere eas amplius non possunt: emunt igitur censum annuum, &c. Nulla itidem*

Sententia
communi
consensu
recepta.

usura committitur ab his qui Montis bona administrant: quia tamen si exigant à mutuatarys aliquid supra sortem; id tamen non exigant ratione mutui, sed damni, quod Mons ipse patitur: nam Mons sese obligat ad solvendum annuum censum, &c. Pro qua doctrina citat varios Auctores.

Nihil clarius aut explicatius pro nostra sententia dici potest. Nec refert, quod dicat quatuor vel quinque solvi conferentibus pecunias in Montem, & septem exigi à mutuatarys: hoc enim exempli gratia tantum affertur. Cum enim pecunia conferatur tamquam pretium census annui, certum est, iuxta eius opinionem, conferentes posse accipere, & Administratores posse quotannis solvere ad ratam nummi 16. quo census in Belgio emuntur, deinde si impense alia; v. g. domus & ministrorum, ad magnam summam ascendant, posse id omne à mutuatarys recuperari ex auctario, quod ultra sortem ab ijs exigitur.

Eodem loco subdit Azorius aliam quæstionem his verbis: *Queris, an Civitas, Respub. vel Princeps volens redimere census annuos in bonis suis impositos, possit ex pecuniarum summa, quam habet destinatam & paratam ad census redimendos, Montem erigere, causâ pauperum mutuo indigentium; eo pacto, ut mutuatarys solvant censum annuum, quem censum aliquis Civitas solvebat quotannis? Respondeo posse: nam potes tu, v. g. Caio dare mutuos aureos centum, quos paratos apud te habebas ad redimendum censum, ita ut tibi Caio obliges ad solvendum quotannis illum censum, quoad sortem principalem, puta centum, ille tibi reddiderit: tunc enim, quod Caio imponis, non est vi mutui, sed ratione damni, quod patiris, &c.*

Si mutuatary possunt grauari censu qui non redimitur, eò quod pecunia in erectionem Montis infumatur, poterunt etiam grauari censu qui creatur aut venditur ad Montem erigendum. Neque enim hic apparet differentia, quæ ad rem faciat. Si Civitas, Respub. aut Princeps id potest, poterit etiam Prefectus aliquis vel Administrator Montis, Principis vel Reipub. mandato vel auctoritate instructus.

Sigismundus Sciacca tract. de Commercijs & Cambio, §. 1. quæst. 1. num. 461. & seqq. totidem ferè verbis refert & probat hanc doctrinam Azorij, & affinia docet ibidem num. 451.

Valer. Reginaldis in Praxi fori penit. lib. 25. cap. 11. num. 209. hæc habet: *Vndecimum dubium est, An sit usura, si in subsidium indigentium, Civitas constituat censum, v. g. quinque pro centum, super bonis suis, & cogat cives singulos certam portionem eiusdem census emere, ut inde fiat pecuniarum cumulus, ex quo capientes mutuo, supra sortem & taxam pro expensis ad illius conservationem necessarijs, solvant quinque in censum quem cives emerunt? Ad quod respondetur, non esse usuram: nam ex parte civium contribuentium, non est mutuum, sed emptio census facta iusto pretio; nec ex parte mutuatarys iniustitia committitur, quo grauantur; cum in commodum ipsorum institutus sit talis contractus, eisque relinquatur liberum, vii beneficio illius vel non vii.*

Hæc est resolutio quæstionis nostræ ferè in terminis: nam quæ in casu ponuntur de censu creato super bonis civitatis, & de civibus coactis aut cogendis ad emptionem portionis eiusdem, planè parerga sunt ad id quod hic controuertitur.

Cosm.

26 *Philareus.* Cosm. Philarcus de offic. sacerdot. lib. 5. cap. 21. §. Quoad primum, sic ait: Quoad primum, si Mons mutuares solis pauperibus, & cum pecunia Montis non sufficiat, nec inueniat Mons qui gratis mutuent; sed bene ex charitate, dummodo seruentur indemnes, ob verum interesse, quod mutuo patiuntur, res esset clara: nam certum est, quod Mons, ut pauperibus subueniat, potest mutuo accipere, & quod mutuantes possunt accipere interesse; quod ob tale mutuum vere patiuntur, & quod hoc interesse debent soluere pauperes qui mutuo accipiunt à Monte, aliquid plus soluendo, cum illud Mons propter eos & in eorum utilitatem patiatur, à quibus debet seruari indemnis.

Si mutuatarij, etiam pauperes, debent soluere interesse pecuniæ mutuo acceptæ, quod sapè excedit pensionem censualem, imò & fortem aquare potest, etiam debent soluere pensiones pecuniæ ad censum acceptæ: eadem enim vtriusque est ratio, cum vtrumque onus suscipiatur à Monte, tantum in utilitatem eorum.

27 *Bonif. gnus.* Thom. Bonifignus De Montib. c. 4. & 5. non dubitat, quin id quod soluitur quotannis ijs qui dant pecuniam in Monte depositario (qui qua parte etiam mutuum dat pauperibus, Mons Pietatis ab Azorio, Sciaccia, & alijs vocatur) possit colligi ex taxa mutuatariis imposita; sed disputatur tantum, quo titulo ipsi conferentes aut deponentes illud possint accipere: & supponit, titulo pensionis annui census posse accipere, si non referant sibi ius repetendi pecuniam suam pro arbitratu. Verba eius non adfero, quia sparsim hæc docet, & non nisi Italico idiomate ad manus meas peruenit.

28 *Sarmientus.* Fran. Sarmientus, magnus vsurarum & vsurarium hostis, vt videre est lib. 7. selet. interp. c. 2. num. 13. & 14. disputans ibidem num. 4. pro definitione Leonis X. & probans licere aliquid accipere ultra fortem à mutuatariis, ait: Si petas, vt tibi mutuum Rome, ubi pecunias non habeo, sed notas mercatores, à quibus ego accipiam mutuum sub favore, quod aliter noluerim mutuares, possim idem fenus à te accipere, non vt aliquid lucrer, sed vt damnum emergens tui causa vitetur. Ergo secundum ipsum, si accipiam pecuniam ad censum, vt tibi mutuum, possim à te repetere pensionem annuam, quam cogor soluere, donec restituendo mutuum me hoc onere liberet. Ergo idem poterit Prefectus Montis. Et c. 3. num. 11. docet, nullam vsurariam labem à Montibus contrahi, si solius damni emergentis ratio habeatur. Atqui in casu nostro tantum habetur eius ratio, nempe pensionis annuæ reddituum, cuius solutio foret Monti detrimentosa.

29 *Molina.* Lud. Molina Tomo 2. de Iustitia disp. 325. probans iustitiam Montium Pietatis & Decretalem Leon. X. his vitur verbis: Sicut enim licitum est aliquid accipere à mutuatariis, ratione lucri cessantis aut damni emergentis; neque in eo vlla cernitur vsura, quia non accipitur pro mutuo, sed occasione mutui, ex longè alio titulo; eo quod fas sit mutuantem, non alia ratione mutuares, quam deducendo in pactum tacitum vel expressum, vt à mutuatariis indemnis seruetur, eaque de causa licite potest accipere ab eis damnum, quod ei emergit, aut lucrum quod ei cessat ob mutuum: ita fas est accipere à mutuatariis expensas omnes, quæ, vt mutuum in eorum gratiam preparatum semper habeatur, eisque quando voluerint detur, fiunt: neque enim subire eas tenetur, qui beneficium mutui præstat; sed fas ipsi est, deducere illas mutuatariis in

pactum, vt si mutuum, in ipsorum solum commodum ex charitate preparatum, accipere velint, eas soluant, alioquin ab accipiendo eo mutuo se continent: quo fit, vt ex commutativa iustitia in eo euenit teneantur mutuatarij eas soluere; non quidem vt mutui, quasi secluso alio quocumque contractu, ex solo mutuo, ad illas teneantur; sed vt alterius contractus iusti, quo ea lege datur illis mutuum, in ipsorum commodum preparatum, si ad expensas in eorum commodum factas contribuere velint. Hæc ille ita generatim de omnibus expensis factis ad hoc, vt mutuum paratum habeatur: inter quas, in casu nostro, sunt pensiones censuum.

30 Similia habent passim alij DD. qui dum Montes Pietatis à Leone X. approbatos contra Caietanum & Sotum tuerent, eas rationes adferunt, quæ probant, non tantum ministrorum impensas à mutuatariis exigi posse, quæ solæ desiderantur in Montibus quoad pecuniam seu capitale & quoad domum fundatis, de quibus tunc videtur fuisse quæstio; sed etiam alias omnes quæ fierent in alijs Montibus, ad hoc vt mutuo semper iuuari egentes possint: eæ autem in casu proposito sunt annuæ pensiones pecuniæ ad censum acceptæ.

31 In particulari verò domum inter onera à mutuatariis præstanda; iuxta mentem Leonis X. (de quo agit qu. 2.) recensent, Azorio supra, Molina infra, Reg. c. 11. num. 206. & alij plures, qui de Montibus fusiùs scripserunt.

Superestiam vt replicationes, solutionibus & rationibus nostris oppositas, refutemus & diluamus.

32 Primo §. negare videntur, in Italia pensiones, quibus Montes grauantur, exigij aut recuperari à mutuatariis. Sed respondeo, Id in primis colligi ex Autoribus citatis, Azorio, Sciaccia, Bonifignio, & alijs, qui de varijs Montium generibus scripserunt. Secundò, id rectè præsumi, ex eo quòd Montes quidam in Italia ingentes summas quotannis dicantur erogare in mutuantes, & ab ijs exigere 6. vel 7. in 100. quæ cum non requirantur ad solas ministrorum & ordinariarum similes impensas, necessariò destinantur solutioni annuarum pensionum quibus Montes illi grauantur, cum nullus alius titulus iustè tantum accipiendi appareat.

33 Sed aiunt: Fortè excrefcentia taxæ mutuatariis impositæ in solas expensas ministrorum solutioni talium pensionum tamquam pio vsui destinatur, cum ad mutuatarios redire non debeat. In quo satis apertè sibi contradicunt; quia, si non licet quidquam à mutuatariis accipere ultra expensas ministrorum (vt illi volunt) certum est, quòd grauis excrefcentia, longè superans (vt loquuntur) expensas ministrorum, vltra taxam legitimam à mutuatariis sit recepta, ac proinde de iure ad eos redire debeat, vt rectè Azor. infra l. 5. c. 9. qui quoto quoque anno inueniri facile possunt. Et conuenit inter DD. quòd Mons teneatur taxam imminuere, si solutum à mutuatariis, aliquot saltem annis continenter, excedat expensas ab ijs præstandas; ne Mons lucrum faciat & ditescat ex mutuo, quod omnes damnant. Leuis autem excrefcentia, quæ cuitari & mutuatariis pro rata restitui moraliter nequit, solutioni tali non sufficit. Deinde excrefcentia quæcumque illa sit, est omnino incerta & indefinita, vnde ex ea in praxi non potest securè consuli indemnitati Montium pro solutione pensionum: quare non potest esse locus coniecturæ opponentium.

Secun-

34 Secundo § insinuant apertè, etiam si in Italia ita fieret, non tamen id curandum, eò quòd vsura vbique illicita sit. vbi supponunt, id ad eò manifestam esse vsuram, vt exemplum Italiae vel aliarum regionum non debeat nos mouere. Quia in re apertè perunt principium, supponentes id quòd est in quaestione. Nam quaeritur, vtrum hoc sit vsurarium vel illicitum: & nos probamus non esse illicitum, ex vsu aliorum populorum, praesertim Italiae in conspectu Sedis Apostolicae, vbi non permitteretur tamquam licitum, si esset illicitum. Respondent illi, esse illicitum, & id eò non esse curandum, etiam si alibi permitatur. Quis non videat hìc peti principium?

Petitio
principij.

35 Fundamentum autem huius suae sententiae, quam supponunt, statuere videntur duplex, vt ex hoc illorum, & priore scripto colligitur. Primum est mandatum Domini, *Dare mutuum, nihil inde sperantes*, Luc. 6. in quòd fundamentum passim omnes suas rationes resoluerunt, & in eò tamquam primo principio conualescunt. Vnde infra apertè insinuant, rem istam non posse discursu rationis definiri.

Notandum, eodem prorsus fundamento nixos fuisse Auctores primae sententiae, quam Summus Pontifex reprobatur per suam definitionem, & prohibet praedicari, vel in disputationibus verbo aut scripto defendi, sub poena excommunicationis latae sententiae. Prima enim sententia affirmabat, (vt in Bulla dicitur,) eos Montes non esse licitos, in quibus aliquid supra sortem pro libra, decurso certo tempore, per ministros huius Montis ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur; & propterea ab vsurarum crimine, seu ab aliqua certe specie mali mundi non euadere, cum Dominus noister, Lucae Euangelista attestante, apertè nos praecepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quidquam supra sortem sperare debeamus. En primam sententiam, eiusque fundamentum. Eodem prorsus vtuntur, qui nunc Montem oppugnant.

Primum
fundamen-
tum diuer-
sa senten-
tia.

36 Et sanè, si verba Domini ita intelligi debent, quemadmodum ipsi insinuant, vt in mutatione nihil omnino liceat exigere quouis titulo ultra sortem, fatendum est, esse mysterium supernaturale, nec posse discursu rationis naturalis definiri. Sed illam non esse mentem Domini in illis verbis, planè certum est. Primum, Quia si illa esset mens Domini, prima sententia esset verissima: vnde malè à Summo Pontifice damnaretur. Secundò, Quia ratio vsurarum non est supernaturalis, sed contra lus naturae, vt communis Doctorum sententia tenet, vnde eius cognitio est fori mixti; ac proinde ratione naturali potest determinari.

Aliam esse
mentem
Domini in
verbis illis
Lucae 6.

Tertiò, Quia triplex apud Doctores inuenitur expositio illorum verborum, quarum nulla fauet illi sententiae. Prima est, Vt cum damus mutuum, non adstringamus mutuatarium ad reddendam sortem; imò, etiam si non speremus illum redditurum, non ideo auertamur à mutuando: quo modo non est praecipitum, sed consilij: vnde non facit ad propositum. Eaque videtur esse mens Domini eo loco, si adiuncta considerentur. Secunda, Vt non obligemus illum ad simile officium praestandum: & sic etiam ad rem non pertinet. Tertia, Vt non obligemus illum ad aliquid supra sortem: & sic quidem est praecipitum, & ad rem pertinere videtur, sed reuera non pertinet: nam hoc non sic generatim & absolute est accipiendum, sed restrin-

gendum ad titulum mutationis, ita vt praecise titulo mutationis nihil supra sortem exigamus, sicut faciunt vsurarij tum publici tum priuati; quibus ex mutatione nullum lucrum aliud iustum cessat, nullum damnus emergit, nulli periculo fors exponitur. nulla enim aequitas postulat, vt ego mutuem cum meo damno, vel amissione lucri sperati. Itaque dubitandum non est, quin, etsi praecise ratione mutationis nihil ultra sortem exigendum sit, tamen ratione titulorum adiutorum per accidens, aliquid ultra sortem exigi possit, quo fiat iusta compensatio; vt si accepi 1000. aureos ad redditum, & tu à me mutuum flagites, possum exigere, vt pro rata soluas pensionem istius redditus, vel vt totum pensionis onus subeas, si totam summam petas. Si pecuniam destinata negotiationi, alteri petenti mutues, ita vt idcirco spes istius lucri tibi cesset, potes in mutuando spem illam aestimare petitorum iudicio, & exigere eius compensationem, vt ex allegatis DD. patet. Et vniuersè ultra sortem iure iusteque recipi interesse damni emergentis aut lucri cessantis, tamquam commune Theolog. & Canon. sententiam vbique receptam statuit Couar. lib. 3. var. ref. c. 4. num. 1. ex D. Thoma, & alijs plurimis. Si priuato propria auctoritate licitum est exigere in mutuando, vt pro rata mutuataris concurrat ad solutionem pensionis; cur non liceat Monti Pietatis auctoritate publica?

Sed, inquiunt, tunc non poterit dici *Mons Pietatis*. Verum Primum id parum ad rem facit: non enim agitur quo nomine sit vocandus, sed an committatur vsura, vel aliquid contra iustitiam, vt ipsi affirmant. Deinde verum non est, non fore dicendum *Montem pietatis*, cum ipse actus mutuandi, etiam in tali euentu, sit opus misericordiae, quo succurritur alienae inopiae, & opus verè pium. Fateor tamen, maiorem fore pietatem, si nihil exigatur ultra sortem (vt Summus Pontifex in Bulla affirmat) ne quidem pro impensis ministrorum vel damno emergente; & adhuc maiorem, si fors ipsa condonetur. Verum hoc nihil ad rem facit. Nam quòd bono vino detur melius, vt ait I. C. non arguet illud non esse bonum. Et quòd virginitas sit melior matrimonio, non arguit hoc non esse bonum, vt bene Nauarrus hìc responderet.

Addo, quòd illi ipsi, qui dicto Domini Luc. 6. Montem oppugnant, fateantur, Montem posse exigere supra sortem aliquid moderatum, ad expensas ministrorum. Hoc si verum est, ergo verba Domini non sunt ita amplè & absolute accipienda, vt nihil ultra sortem quouis titulo liceat accipere: quo sensu passim illa verba ab ipsis virgentur.

Sed dicent, in verbo Domini faciendam exceptionem, nempe nihil sperandum seu exigendum, excepto quodam moderato pro stipendijs ministrorum; & hoc moderatum ita intelligendum, vt non comprehendar totum stipendium ministrorum, sed solum partem; alteram enim partem praestandam à Monte: praeter hoc moderatum nihil posse exigi, nec pro solutione censuum, nec pro conseruatione rerum Montis, vt Mons seruetur indemnis.

Verum haec acceptio sic limitata videtur carere omni fundamento. Vnde enim habetur cum ratio naturalis illam non dicitur, nec Scriptura, aut Concilia, aut sancti Patres illam insinuant. Si enim aliquid licet exigere pro stipendijs ministrorum, v. g. pro parte dimidia stipendij, cur non pro

totò

toto stipendio, seu quantum necesse ad integrum stipendium?

Respondent, Quia ministri non solum seruiunt mutuatarijs, sed etiam Monti, quia pignora curant in indemnitate Montium ad erogata fortis securitatem. Ergo non solum a mutuatarijs debent solui expensae illae, sed pars earum soluenda a Monte ex proprijs Montis bonis.

Sed contra, Quia mutuatarij & Mons non sunt instar duorum dominorum distinctorum, quibus ministri ex aequo & immediatè seruiant; sed instar vnius. *vbi enim est vnum propter vnum, ibi non censetur esse nisi vnum.* Vnde cum totus Mons cum omnibus suis ministris sit propter mutuatarios, & omne illorum ministerium ordinetur in commodum mutuatariorum, in quod ordinantur etiam indemnitas & securitas Montis; hoc ipso quo seruiunt Monti, seruiunt communitati mutuatariorum; ac proinde totum onus stipendiorum deuolui potest in mutuatarios. Quod adèd videtur perspicuum, vt non putem esse vllum Doctorem, qui ita distinxerit ministrorum stipendia, aut senserit a mutuatarijs non posse exigi, in taxa, quantum opus ad integra stipendia, quando Mons aliunde non habet ad hoc fundationem. Neque dubium est, quin Summus Pontifex in Bulla de integro stipendio loquatur, vt clarè ostensum est in priore

40

41 *Quaestione ex verbis Bullae, quibus refertur secunda sententia, quam Bulla approbat, cum fateatur eam fuisse approbatam à quinque Pontificibus, & à sanctis viris publicè praedicatam & commendatam. Ad quam probationem, oppugnantes nihil respondent. Idem conuincitur ex eo, quòd Pontifex, postquam definiuit, eos Montes, in quibus aliquid accipitur ad expensas ministrorum, pios esse ac meritorios; addit, multo tamen sanctius multoque perfectius fore, si omnino tales Montes gratuiti constituerentur; hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent, quibus, si non omnino, saltem vel media ex parte, huiusmodi Montium ministrorum soluantur impensa. Si isti Montes forent magis pij, quam priores, de quibus loquitur in definitione; ergo in ijs de quibus agitur in definitione, soluantur integræ expensae ministrorum, & Pontifex per impensas ministrorum in sua definitione intelligit integras impensas, non partem, vt istud scriptum contendit.*

42 *Alterum fundamentum aduersus Bullam ex verbis Bullae.*

Alterum fundamentum, quo nituntur, petitum est ex Bulla Leonis, ex illis verbis: *In quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas.* Vbi ponderant non moderatum, & non ad solas. & sic obijciunt: Pontifex & Concilium concedit solum accipi quid moderatum. Atqui si acciperetur à mutuatarijs, non solum quòd necessarium est pro ministris, sed etiam quòd necessarium est ad solutionem censuum, acciperetur amplius quam moderatum: ergo hoc est prohibitum. Deinde concedit solum accipi ad ministrorum impensas: ergo non ad solutionem reddituum aut aliarum rerum necessarium ad Montis conseruationem. Sed facilis est responsio.

Ad Primum respondeo, Pontificem ibi tantum definire, eos Montes, in quibus aliquid moderatum accipitur ad solas ministrorum impensas, &c. esse pios, & nullam speciem mali habere. Nullo tamen modo hinc sequitur, alios, in quibus amplius accipitur ex alio iusto titulo, condemna-

ri, vel villo modo improbari: quia de talibus non erat quaestio.

Addo, semper accipi aliquid moderatum, quando non exceditur aequalitas iustitiae; quia summa moderatio est, vbi est iustitiae aequalitas. Ergo non censetur Mons accipere aliquid immoderatum, quando non plus accipit, quam iusta merces ministrorum, & conseruatio rerum Montis, absque lucro Montis, & ad solam suam indemnitate postulat. tanti enim valet opera & negotium quod in commodum mutuatariorum a Monte impenditur. Vnde signatè Concilium non dicit aliquid modicum, sed moderatum? quia fieri potest, vt id quod est moderatum, respectu operæ impensae sit absolute & in se multum; vt si etiam ipsa opera sit multa & magni pretij. Itaque illud verbum nullo modo repugnat nostro Monti; quod infra magis patebit.

Ad Secundam respondeo, Valde mirum esse, illud, *ad solas ministrorum impensas*, toties vrgeri ad excludendas omnes alias impensas; cum immediatè sequatur, & aliarum rerum ad illorum conseruationem, vt presertim, pertinentium. Itaque expressè concedit Pontifex, vt non solum aliquid accipiat ad expensas ministrorum, sed etiam ad impensas aliarum rerum, quæ ad eorum, nempe Montium, conseruationem sunt necessaria. Vnde manifestè sequitur, si necessarium est munire domum, accipere pecuniam ad censum, vt possit Mons consistere, posse in taxa mutuatariorū huius rei haberi rationem, & pro rata, quantum necesse (absque lucro Montis) & ad solam eius indemnitate exigi.

43 *Verum vt suum fundamentum sustineant, Respondent dupliciter. Primò, illa verba, ad solas ministrorum impensas, intelligi de solo victu ministrorum; illis verò, & aliarum rerum ad illorū conseruationem pertinentium, non significari conseruationem & indemnitate Montium, sed ministrorum qui proximè prenominati sunt, quorum victus designatur nomine impensarum, vel stitit verò & quæ eo pertinent, nomine aliarum rerum.*

44 *Sed hæc expositio clarè refutata est in priore Quaestione: vnde ipsi, cetera relicta, aliam nunc adhibent, nimirum non esse distinguendas impensas ministrorum ab impensis aliarum rerum ad Montis conseruationem pertinentium, sed esse eadem: nam hoc ipso quo datur stipendium ministris, datur impensa ad rerum Montis conseruationem; tum quia ipsi ministri instituti sunt ad rerum Montis conseruationem, tum quia dum ministri accipiunt stipendia a mutuatarijs, reseruat sibi Mons, quod alioquin de suo debuisset ministris soluere; nullam autem propriam seu distinctam impensam exigere posse pro aliarum rerum Montis conseruatione.*

45 *Sed neq; hæc interpretatio est probabilis. Primò, Quia si hæc est mens Bullæ, ergo frustra addit Pontifex illa verba: Et aliarum rerum ad illorū conseruationem pertinentium, sufficiebat enim dicere, ad solas ministrorum impensas. Imò illa verba ad nihil aliud seruiunt, quam vt Lectorem inducant in errorem. Quis enim, cum ita dicitur, Potes exigere ea quæ necessaria sunt ad impensas ministrorū, & aliarū rerum ad Montis conseruationem pertinentium non intelligat distinctas impensas, & præter ministrorum stipendia, posse etiam aliquid exigere pro aliarum rerum conseruatione? Vnde non puto alicui Doctori hætenus alium sensum in mentem venisse. Secundò, Quod impensæ istæ sunt distinctæ,*

patet

- patet manifestè ex verbis secundæ sententiæ, quam Pontifex refert, vbi sic dicitur: *Pro indemnitate tamen eorundem Montium, impensis videlicet ministrorum eorundem, ac rerum omnium ad illorum necessariam conseruationem pertinentium.* Vbi præter impensas ministrorum conceduntur *impense rerum omnium necessariarum ad Montis conseruationem.* Tertio, quia in secundâ sententiâ & in ipsa definitione conceduntur impensæ omnes, quæ necessariæ ad Montis indemnitate, vt patet ex illis verbis secundæ sententiæ, *pro indemnitate tamen eorundem Montium,* & ex verbis definitionis, *pro indemnitate illorum dumtaxat.* Atqui stipendia ministrorum non sufficiunt vilo modo ad Montis indemnitate, sicut nec ad rerum Montis conseruationem. Ergo aliæ impensæ ibi intelligendæ. Quarto, Per *non solum* ministrorū impensas, non excludit Summus Pontifex alias & distinctas impensas ad conseruationem Montis rerumque illius necessarias, vt dictum est, sed tantum excludit impensas non necessarias, & aliorum quam ministrorum, qui Monti non subseruiunt, quales essent officarij aliqui Reip. consanguinei vel amici ac fautores ministrorum, qui se possent ingerere, & emolumenta ac commoda quædam captare, vt fieri consueuissè insinuat prima sententiâ à Pontifice relata, his verbis: *Pluraque interdum ultra moderatas & necessarias impensas, non absque specie mali, ac incensius delinquendi, quibusdam alijs personis (vt inferre videntur) exhibeantur.* Sic, si quis legaret Titio *sola filiorum alimenta, & sumptus ad sarta tecta domus necessarios,* excludendo per *sola filiorum* famulos & ancillas, & alios domesticos, non excluderet expensas reparationis domus, quas malè heres Titio negaret: qui ridiculum se præberet supra, quod testator legando *sola filiorum alimenta,* cetera omnia exclusisset; vel quod legando filiorum alimenta, & Titium subleuando hoc onere alimentorum, legasset illi virtute sumptus necessarios ad domus conseruationem, eò quod insumenda alioqui in alimenta filiorum, in sarta tecta domus impendere posset. Ita in proposito.
- 48 Adde, illam responsonem opponentium non satis videri coherere cum eo quod eodem scripto passim affirmant, non posse exigi quantum est necessarium ad impensas ministrorum, sed solum partem; eò quod ministri non solum seruiant mutuatarijs in curandis & administrandis pecunijs, &c. sed etiam Monti, custodiendo res Montis, & pignora, ad securitatem Montis; ac proinde eos à Monte partem debere accipere. In hac verò sua expositione, quam refutamur, fatentur à mutuatarijs posse exigi stipendium ministrorum ob custodiam & conseruationem rerum Montis: quæ quomodo cohereant, non video. Ex his perspicuum videtur, fundamenta aduersariorum non posse subsistere. Nunc ad reliqua scripti illius examinanda pergamus.
- 49 Tertio §. insinuant, à mutuatarijs posse exigere, vt concurrant ad solutionem annuæ pensionis, si ipsi Præfecto Montis mandatum dederunt, vt pecuniam Montis sub censu acciperet. hoc si verum est; cur non idem locum habeat, quando Princeps Præfecto tale mandatum dedit; cum Princeps respectu subditorum sit instar tutoris vel curatoris in ijs quæ ad bonum publicum iudicantur expedire; & in ipso eminenter contineatur subditorum consensus; sicut potest statuere, vt ad fabricam pontis, vel

eius reparationem accipiatur pecunia ad censum, L. 4. C. quando alia commoditas deest, & pensio annua soluatur ex contributione eorum qui per pontem transeunt, etiam si illi priuatim non consenserint: cur simili modo ad liberandum populum à detrimētis vsurarum quibus hætenus grauatus fuit, non potest mandare, vt instituat domus accomodata, vt accipiatur pecunia ad censum, cum alia ratione haberi nequeat, & vt ad solutionem illius census mutuatarij pro rata concurrant? Nam hac ratione liberabuntur à multo grauiori onere quod subibunt apud vsurarios.

Quarto §. respondent, *Quia ratio pietatis, quam Mons proficitur ad demolitionem vsurarum expresse instituit, requirit vt supra sortem nihil exigatur, secus erit diminutio non exterminatio vsurary oneris.* Verum si hæc ratio valere debet, ne pro stipendijs quidem ministrorum quidquam exigi poterit supra sortem: quod si pro illis licitum, vt Summus Pontifex in Concilio definiuit; cur non erit etiam licitum pro onere, quo ipsa pecunia (quæ alio modo haberi non poterat) est comparata? & si pro impendijs ministrorum, quorum opera est extrinsecæ mutuationis; cur non pro impendijs ipsi pecuniæ quasi intrinsecis?

Denique, Si quando Principis auctoritate sic constituitur Mons, amittit rationem pietatis, & incurrit crimen vsurarij; ergo similiter amittet & erit vsurarius, si instituitur auctoritate Reipub. tota illa & singulis eius membris consentientibus; quia eadem ratio locum habet. Pietas enim postulat, vt in mutuo nihil supra sortem accipiat, alioqui erit crimen vsuræ.

Verum supra ex sententiâ communi Doctorum ostensum est, non omne quod accipitur supra sortem, in mutuo efficere crimen vsuræ, sed illud tantum, quod accipitur præcisè vi & titulo mutuationis, qui est intrinsecus & essentialis illi contractui: non autem quod accipitur titulo extrinsecæ, & adiacente, vt titulo lucri cessantis, damni emergentis, periculi fortis, &c. & sic tantum occasione mutui. Hic autem in Monte accipitur titulo damni emergentis: nisi enim mutuatarij soluerent pro impensis ministrorum, & pensionibus annuè debitis ratione pecuniæ mutuandæ, Mons damnus pateretur, nec posset vel ad vnum annum consistere, cum nihil vel parū ex se habeat. Vnde etiam in prima rigida sententiâ à Pontifice allata dicitur: *Ea est propria vsuræ interpretatio, quando ex vsu rei, quæ non germinat, nullo sumptu lucrum, id est, aliquid supra sortem conquiritur.* In casu autem nostro nihil accipitur sine sumptu, sed tantum compensatio sumptus aut suscepti oneris. Sanè si Summus Pontifex intendisset in illa Decretali formam præscribere Montes erigendi, & prohibere quò minus alij vel aliter instituerentur (sicut Pius V. in Decretali *Cum onus*, præscripsit formam contrahendi census) & consequenter, vt verba illa definitiua, cum *Apostolica Sedis approbatione erigi posse,* dici possint vim cuiusdam præscripti habere, vt volunt opposentes, clarè hanc suam mentem & prohibitionem expressisset, sicut Pius V. in sua Decretali hæc & similia repetit: *Hac nostra constitutione statuimus, censum creari constitui ve nullo modo posse, nisi, &c. in pactum deduci prohibemus, &c. nullo modo valere volumus, &c. omnino prohibemus, &c. Ac tandem subiungit: Contractusque sub alia forma posthac celebrandos saneraticios iudicamus.* In nostra autem

autem Decretali nihil reperitur simile, quo Montes alios vel aliter erigi prohibeatur. sed tantum definit Summus Pontifex, Montes anedictos, &c. auctoritate Sedis Apostolicæ probatos, &c. nullam mali speciem præferre, & alios similes cum auctoritate Sedis Apostolicæ erigi posse, cõtra Doctores primam sententiæ, & prohibet sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ne quis contra eam definitionem prædicet, aut verbo vel scripto disputet. Nec aliud postulabat orta tunc controuersia.

52 Sexto §. sic scribunt: *Nec excusatur, quod supra sortem acceptum, conuertatur in usum publicum, aut priuatum, quia usus rem publicam vel sacræ augere non magis licet, quam priuatam. Impertinenter itaque arguetur, quod taxa mutuatariorum dicti Montis, quatenus excedit stipendia ministrorum, conuertatur in bonum publicum.*

Verius fortè quis dixerit impertinenter hæc scribi, sicut & multa alia, quasi à nobis adferrentur; nusquam enim adferimus illam excusationem. Scimus enim, non esse faciendâ mala, ut eueniant bona: & nota est S. Augustini sententiâ Serm. 35. de verb. Dom. *Nolite uelle elemosynas facere de sanore & usuris.* Et lib. de bono coniug. c. 14. *Neg; si agris iniquè ac perperam inuasis ita quisque utatur, ut eorum fructibus largas elemosynas faciat, ideo rapinam iustificat.* Et nemo in Theologia morali vel mediocriter versatus ignorat, id per se non excusare crimen usuræ; sed alias circumstantias debere adesse: & in primis ut nihil supra sortem exigatur præcisè *ratione mutuationis.* vnde neque illam rationem ita nudè consideratam usquam videremus, ut pater legenti priorem Quæstionem.

53 Similia ferè sunt, quæ scribuntur §. 7. & 8. non enim videtur huiusmodi laxis ratiunculis, nec dicimus, pecuniam ad censum à Præfecto Montis acceptam, esse in specie oppigneratam vel oneratam aliquo onere, quod cum ipsa pecunia transeat. Vnde frustra illa oppugnantur. Qui accipit illam pecuniam mutuò, contrahit obligationem personalem ex contractu, vel quasi contractu, vi legis seu publicæ ordinationis: sicut qui accipit officium aliquod, ut tutoris, Prætoris, &c. Vnde non est opus ut ipsa pecunia realem aliquam obligationem habeat, quæ simul cum ipsa transeat.

54 *Abund argumentum aduersus refutatur.* Ibidem sic argumentantur: *Qui petit pecuniam à Monte, non postulat ea uti vel non uti, nisi per modum mutui. Datur autem mutuum, nihil inde sperantes. Ergo non potest hic quidquam ultra sortem exigi.* vbi non video quid modus, quo vult acceptor illa pecunia uti, aut quo illa utitur, ad rem faciat: solum enim modus seu contractus, quo cupit illam sibi numerari, spectandus est. Deinde si hoc argumentum valet, nihil in mutuo exigere poterit pro damno emergente vel lucro cessante, nec pro ministrorum impensis, ut supra ostensum; hoc enim eorum argumentum probat.

55 Eodem pertinet quod §. 5. dicunt: *Quod supra sortem accipitur, non accipitur nisi ratione mutui: id autem sapit usuram.* Itaq; iuxta ipsos usura est, accipere aliquid pro impensis ministrorum (nam hoc accipitur supra sortem) quod est contra definitionem Concilij: nec ratione damni ex mutuatione emergentis aut lucri cessantis poterit aliquid supra sortem exigere, quod est contra praxim Orbis & communem Doctorum sententiam. Nempe non distinguunt opposites, accipere aliquid supra sortem ratione mutui, & occasio-

ne mutui; quæ tamen sunt valdè diuersa.

Eiusdem rationis est quod adferunt §. 9. vbi conceditur, posse pecuniam accipi ad reditum quando illa vertenda est in usum omnium, ut in consumptionem, non autem ad mutuum mutuatariis onerosum, quia mutuum præstari debet sine onere aut spe aliquid inde recipiendi. Inde enim sequitur, nec ratione damni emergentis, nec ratione lucri cessantis, nec ad impensas ministrorum quidquam posse accipi.

57 Adde, quando pecunia accipitur ad comparandum triticum sub onere census pro tota ciuitate, potest constitui, ut soli emptores grauentur qui percipiunt commodum, si nusquam alibi minori pretio habere possint. Ergo similiter constitui potest, ut soli mutuatarij grauentur ad soluendam pensionem; quia hi soli commodum percipiunt ex illa pecunia: sicut enim illud triticum emptum est pro tota ciuitate, ita etiam Mons institutus est pro tota Repub. nemine excepto: nec minus in contractu emptionis seruanda æqualitas quam in mutuo.

58 Decimo §. negant pro ministris posse accipi quantum necesse est ad eorum impensas, cum in Bulla non legatur quantum necesse, sed quid moderatum ad impensas; quæ duo dicunt differre. sed hoc supra refutatum est. Deinde in Bulla id satis exprimitur, dum dicitur *posse accipi quod necessarium ad indemnitate Montium:* incurreret autem damnum, si ex suo deberet ministris partem stipendiorum. Denique, quomodo, quæ regulâ definitur, quantum Mons debeat ministris dare de suo, & quantum à mutuatarijs accipietur: nemo vnquam Scriptor talis distinctionis mentionem fecit.

59 Vndecimo §. dicunt, *ministros debere accipere partem stipendij à Monte, quia seruiunt indementari Montium, & securitati sortis.* Verum, ut supra diximus, cum totus Mons, cum omnibus suis pecunijs & rebus necessarijs conflatis, sit solum in commodum mutuatariorum, hoc ipso quo seruitur Monti, seruitur comoditati illorum; ac proinde ab illis possunt totum stipendium accipere, sicut milites qui in re militari seruiunt Duci, cui Rex commisit militem conscribere ad tuendam Rempub. vel ad expugnandum oppidum, totum stipendium accipere debent à Rege, non à Duce; quia non obediunt Duci in commodum Ducis, sed in commodum solius Regis vel Reipub. etiam seruando & militando Regi vel Reip. simul etiam salutem & honori ac commodo Ducis consulant. Et ministri aut Officiarij, qui subseruiunt Præfecto ærarij aut Thesaurario Principis in colligendis vectigalibus & prouentibus, in excutiendis debitoribus, in rationibus dati & accepti concinnandis, totum suum stipendium immediatè vel mediatè accipere debent à Principe, cui principaliter seruiunt; etiam si eorum industria & diligentia Thesaurarium non parum subleuet, & ad indemnitate eius pertineat. Imò si mutuum tibi dem, & fiat de eo instrumentum Notariale, quo à te vel heredibus tuis suo tempore, si opus sit, sortem repetam, æquum omnino est, ut tuis expensis id fiat, etiam si ad meam tantum indemnitate pertineat instrumentum, quia teneris me rationabili at usitato modo reddere securum de sorte, si id petiero, idque sine meo damno & sumptu.

60 Quæ omnia eò magis locum habent in Montibus, quod conseruatio, securitas & idemnitatis

illorum sint etiam in commodum mutuatario-
rum: nam, si quæ damna Montes paterentur de-
fecta restitutionis (qui crebro contingeret, si pi-
gnora non exhiberentur) vel ea ex taxa mutua-
tarijs constituta refarciri deberent saltem consen-
tente communitate; vel Montes sensim exhauri-
rentur, longè maiori mutuatiorum & Reipub.
incommodo. Imò sine pignoribus nulla certa ac
bona ratio constituendi ac administrandi Montes
excogitari posset.

61 Neque est eadem ratio mensæ fœnebris ac
Montis (vt §. 12. obicitur:) quia constat, illum non
statui tantummodò in commodum Reipub. ne-
mo enim dicit, fœneratorè publicum nihil aliud
intendere, quàm commodum Reipub. cum nihil
querat, nisi proprium lucrum, & discedere ex mu-
tuo, ac proinde ipsè non censetur gestor negotio-
rum, aut mandatarius Reipub. in causa mutui; nec
in eo seruire Reipub. & esse eius minister vel offi-
cialis; vnde eo nomine non potest accipere stipen-
dium. Addo, si usurarius non intenderet discedere
ex mutuo, sed solùm exigeret præcisè quantum
necesse est vt se feruet indemnem, non esset us-
rarius, nec committeret vllam iniustitiam: nemo
enim cum suo damno mutuare tenetur, nec vlla
æquitas id postulat.

63 Decimotertio §. dicitur, ex eo quòd mutuatarij
tam ex parte rerum, quam ministrorum Montis sen-
tiant commodè, non rectè colligi posse ab illis aliquid
accipi supra sortem; quia aliqui excusaretur publi-
cus usurarius: nam dicit, mutuatarios simili modo
ex mensa sua commodum accipere. Sed non video,
quò hæc pertineant, cum ista collectio non sit no-
stra: notorium siquidem est, non esse illam adæ-
quatam aut sufficientem causam, cur aliquid exi-
gere supra sortem liceat: sed causa adæquata est,
quia mutuanus in præstando mutuo potest se seruire
indemnem, modo nihil lucretur quo fiat ditior; vt
autem seruet se indemnem, potest exigere quod
necessarium est ad impensas ministrorum, & pec-
cuniam comparandam. æquitati autem consenta-
neum est, vt mutuatarij, cum ipsi commodè sen-
tiant, imò totum in ipsorum commodum agatur,
non se præbeant difficiles ad soluendum aliquid
pro indemnitate: nemo enim suis stipendijs mili-
tare debet, aut in commodum alterius seruire, nisi
fortè sit mancipium. vnde verum non est, quòd
usurarius committeret crimen usure, etiamsi nihil
exigeret supra sortem, nisi quod est necessarium ad
pignorum asservationem: potest enim cuius exi-
gere quantum prudenter iudicatur necessarium, vt
se feruet indemnem, vt communitè Doctores tra-
dunt, & Concilium Lateranense manifestè indi-
cat in Bulla supra citata.

64 Addo, pro impensis ministrorum non exigi à
mutuatarijs, quòd seruiant ipsis immediatè, cu-
stodiendo pignora, sicut opposites passim insi-
nuant, distinguendo ministerium quod ministri
præstant mutuatarijs, à ministerio quod præstant
Monti, quasi seruientes duobus dominis, à qui-
bus partialiter pro rata operæ debeant stipendium
accipere; non enim sic ista res est concipienda:
ministri enim immediatè seruiunt soli Monti,
& mediatè tantum mutuatarijs, quatenus totus
Mons ordinatur in solum commodum mutua-
tiorum; vnde stipendia non sic debent diuidi,
sed immediatè à solo Monte totum accipiunt;
Mons à mutuatarijs, constituendo taxam, qua

se feruet indemnem quoad ista stipendia.

Decimo quarto §. ita ratiocinari videtur: Si etiam
licitum est exigere quantum necessarium ad stipen-
dia ministrorum & indemnitate mensæ fœnebris:
ergo si fiat excessus & amplius exigatur, non erit vi-
tium usura, sed simpliciter iniustitia. Vbi non video
qua ratione probabili id sequatur. Cum enim nul-
lus sit iustus titulus illius excessus accipiendi, su-
pra id quod necessarium ad indemnitate; mani-
festum est censeri accipi præcisè ratione mutua-
tionis: quod autem hoc modo supra sortem exigitur,
omnium Doctorum sententiâ est usura; quia ratio
vsuræ consistit in tali modo accipiendi.

Quæ deinde §. 15. & 16. dicuntur de obsequio
ministrorum præstito mutuatarijs, & præstito
Monti, iam clarè refutata sunt.

Decimoseptimo & decimo octavo §. duo conten-
dunt: Primum, non posse aliquid exigi pro rerum Montis
conservatione distinctum à stipendio ministrorum: sed
hoc iam supra refutatum, estq; cõtra Bullam, qua
illa apertè distinguit; neque exitimo esse vllum
Doctorem qui antea Bullam aliter intellexerit.

Secundo affirmant, Pontificem non probare secun-
dam sententiam in Bulla commemoratam, sed potius
reprobare & corrigere quia secunda sententiâ cõce-
dit, vt aliquid accipiatur pro conservatione rerum
Montis: hoc autem Pontifex improbat & corrigi.

Sed contra, si Pontifex illam sententiam im-
probat, ergo improbat sententiam quam ipsè fa-
tetur esse approbatam à quinque Summis Ponti-
ficibus, & à sanctis viris publicè prædicatam & com-
mendatam. ait enim, quòd Auctores huius
sententiæ ostendunt, eam à quinque Summis Ponti-
ficibus approbatam, nempe à Paulo II. Sixto IV.
Innocent. VIII. Alexandro VI. & Iulio II. Nisi
crederet ita esse, non diceret ostendunt: quia quod
falsum est, ostendi non potest; sed dicendum erat
conantur ostendere, etsi falsò; alioquin quis Lecto-
rum ex illis verbis non iudicet Pontificem credi-
disse verum esse?

Deinde addit Pontifex, quòd iidem Doctores
ostendunt secundam illam sententiam, à sanctis quo-
que & à Deo deuotis & in magna ob sanctitatis opi-
nionem existimatione habitis Euangelicæ veritatis
predicatoribus esse prædicatam. Tertio, commen-
dat Pontifex Auctores secundæ sententiæ ob pie-
tatem & veritatis amorem. Censet ergo illorum
sententiam esse piam & veram. Auctores primæ
commendat ob solum zelum iustitiæ: quia etsi
circa veritatem errarent, tamen amore iustitiæ,
ne vorago aperiretur vsurarum, ita sentiebant.
Quarto, Pontifex in principio Bullæ antequam
recenseat istas duas sententias, apertè dicit contro-
uersiam fuisse ortam de Montibus Italiæ appro-
batis & confirmatis à quibusdam Summis Ponti-
ficibus. Et de illis subiicit duas sententias; qua-
rum prior improbat illos ex illa sententiâ Domini
Lucæ 6. Mutuum dare nihil inde sperantes: altera
approbat illos, ostendens non esse vsuram, & il-
los Montes esse approbatos à quinque Summis
Pontificibus; quam sententiam Pontifex ample-
ctitur, & definit esse tenendam.

Confirmatur, Quia in definitione manifestè
approbat Montes de quibus secunda sententiâ lo-
quitur. Desimus, inquit, Montes antedictos (nè-
pe de quibus secunda sententiâ) auctoritate Sedis
Apostolicæ habitos probatos & confirmatos. quales
nimirum sunt illi de quibus secunda sententiâ. De
nullis

69 nullis aliis potest hoc accipi, cum nulli alij sint *an-*
redditi & approbati a Summis Pontificibus. Deni-
que evidenter concedit definitio, posse aliquid
exigi non solum pro impensis ministrorum, sed
etiam pro impensis aliarum rerum ad Montium
conseruationem pertinentium, quatenus necesse
est vt mons seruetur indemnis, vt supra clarè of-
tensum; neque illa verba aliter exponi posse vi-
dentur. Vnde expositio opponentium planè est
noua & improbabilis: verba enim Leonis per
eam non saluantur (vt ipsi dicunt) sed potius per-
uertuntur: non enim solum ait, *ad solas ministro-*
rum impensas, sed addit, & *aliarum rerum ad*
Montis conseruationem pertinentium. vt mirum
sit toties vrgeri illud, *solas ministrorum impensas*,
quasi nihil aliud addatur, cum immediate sequatur,
& *aliarum rerum, &c.*

70 Decimonono, vigesimo, atque vigesimo pri-
mo §. nihil noui adfertur, sed repetuntur ea qua
suprà sunt refutata.

71 Vigesimo secundo §. dicunt, *Montem crescere op-*
pibus & fieri ditiozem. quando pecuniam accipit ad
ensem, si pensio soluitur per taxam mutuataris im-
positam; ac prouide non posse hoc onus mutuataris
imponi. Sed hoc verum non est, nisi Mons seu Pre-
fectus Montis accipiat illà pecuniam in proprium
vsu & commodum; tunc enim fiet ditior, aliis
pensionibus soluentibus, de quo hic nō est quæstio:
secus si accipiat illam tantummodò in commodum
mutuatariorum, præsertim cum ipse immediate
mancat obstrictus pro pensionibus, & solum ha-
beat ius seruandi se indemnem ex taxa mutuata-
riorum, quod puto esse etiam vulgò notum; vt
mirum sit quemquam posse aliter iudicare.

72 Ibidem sic scribunt: *Pecuniam qua à mutua-*
riis in conseruationem Montis accipitur, conuertitur non
in alicuius priuati, sed in commodum communitatis,
non iustificat negotium; quia non licet rem vel publi-
cam vel sacram ex iniquo augere vel conseruare: hoc
ergo nihil ad rem, sed est argumentum familiare il-
lius, qui præteritis principijs intrinsecis, ex circum-
stantijs præsertim finis, pronuntiat de quauis re.

Sed verius fortè quis dixerit, hæc omnia, sicut
& multa alia similia quæ in hoc scripto adferuntur,
nihil ad rem præsentem facere. nam hic est
manifesta petitio principij; cum supponant illud
quod accipitur à mutuataris pro conseruatione
Montis, vt pro solutione reddituum ad solam
Montis indemnitate, esse lucrum iniquum: at
hoc ipsum est de quo disputatur, & quod à nobis
negatur, ostensum enim est, tum ex Bulla, tum ex
ratione naturali, id esse licitum, quando est ne-
cessarium ad mutuantis indemnitate.

Deinde imponitur nobis, quasi sic generatim
argumentemur: *Hoc conuertitur non in commo-*
dum alicuius priuati, sed in commodum communi-
tatis: ergo non est v. s. illud accipere supra sortem.
Nemo mediocriter eruditus, sic generatim colligat,
quia manifestè est inepta collectio. Facile est
tales rationes confictas oppugnare. Sed plura de
hoc diximus supra.

73 Denique §. 23. insinuant, nos *similes esse illis, qui*
præteritis intrinsecis principijs, ex circumstantijs,
præsertim finis, pronuntiant de quauis panè re. Ver-
rùs fortè dixerit quis, opponentes non pronun-
tiare ex principijs intrinsecis, sed extrinsecis &
imaginarijs; quia ratio intrinseca mutui non pos-
tulat, nisi vt nihil exigatur supra sortem *præ-*

ratione *mutuationis*, vel commodi, quod mutuata-
rius inde percipit, quod nemo negat; non autem
vt nihil supra sortem exigatur ratione damni e-
mergentis aut lucri cessantis, (vt videntur passim
in hoc scripto sentite opposentes) quæ duo ha-
bent se inftar circumstantiæ extrinsecæ simplici
contractui mutui. Vnde cum disputatur an ali-
quid sit vsura, consideranda etiam circumstantia
extrinsecæ mutuationi, & ex illis iudicandum;
alioquin malè pronuntiabitur sententia. Quod ve-
rò nos non ex rei ipsius seu veritatis rei principijs
extrinsecis, sed intrinsecis, iudicemus de ijs quæ
proponuntur, patet; quia iudicamus Montem
posse aliquid accipere à mutuataris ad stipendia
ministrorum; quod colligimus ex hoc principio:
Licitum est mutuanti se seruare indemnem: atqui
non potest alia ratione se seruare indemnem, vt
supponitur; ergo, &c. Hoc principium est intrin-
secum & adequatum istius pronuntiationi, etiam si
non sit intrinsecum rationi mutuationis. Ex eo-
dem principio colligimus, posse accipi aliquid ad
solutionem pensionum, quæ debentur ratione pen-
sionis à Monte ad redditum pro mutuataris acce-
ptæ; quia aliter non potest sese Mons indemnem
seruare, vt etiam supponitur.

Vigesimo quarto §. conantur probare, per Bullam
Leonis prohiberi (saltem implicite) ne quis erigat
Montem Pietatis sine approbatione Sedis Apostoli-
cæ. Verum id non prohiberi, videtur manifestum.
non enim sequitur, Leo definit Montes à Sede A-
postolica probatos esse licitos; ergo reprobat non
approbatos. Itè: Leo definit, *deinceps similes Mon-*
tes cum approbatione Sedis Apostolicæ erigi posse; ergo
prohibet ne sine approbatione tali erigantur.
Solum enim sequitur, de non confirmatis nihil de-
finiti, sed illos relinqui suæ naturæ. Vnde verum
non est, illa verba, *Et auctoritate Sedis Apostolicæ*
hactenus probatos & confirmatos; siue illa, *Ac deinceps*
alios etiam similes Montes cum Apostolica Se-
dis approbatione erigi posse, quæ in Bulla leguntur,
habere vim præscripti, quo præcipiatur, vt non eri-
gantur sine Sedis illius approbatione & confirmati-
one. Neq; valet illa ratio: *Illam particulam definitiuam*

ingreditur, ergo habet vim præcepti vel prohibitionis.
Potius contrarium inferendum erat, vt statim
ostenderetur. Sed inquirunt: *Nisi haberet vim præ-*

scripti, impertinenter scriberetur & gratis, quis enim
nescit, id quod per se fieri potest, ex abundanti fieri
posse cum Apostolicæ Sedis consensu? Respondeo,
non impertinenter, sed necessario addi in definitio-
ne; quia in definitione ponendū erat id quod fue-
rat in Concilio propositum, & de quo erat cōtro-
uersia inter Doctores: sed cōtrouersia erat de
Montibus iam antè à Sede Apostolica approbatis,
& de his fuit quæstio proposita in Concilio. Vnde
ne Pontifex excederet limites quæstionis, definiendo
ampliùs quàm erat propositum, aut necessitas
cōtrouersiæ postulabat (quod numquam aut ra-
rissimè fieri solet) necessario illa particula ponenda
erat in definitione, præsertim cum non parum iu-
uaret ad persuadendum, & ad iuuandam definitio-
nis fidem apud homines. Ad confirmationem re-
spondeo, Quando aliquid per se ita licitum est, vt
omnibus constet illud per se licitū esse, frustra ad-
deretur, cum Sedis Apostolicæ approbatione: quan-
do verò est quidem per se licitum, tamen non
omnibus de eo constat, sed aliqui negant & impu-
gnant; non frustra additur, nec frustra quæritur

Petitio
principij.

74 Non requi-
ri nouam
auctorita-
tem Ponti-
ficis ad eri-
gendum
Montem.

75

76

77

approbatio, etiam si minimè sit necessaria. vnde etiam probarem, ut peteretur approbatio. Quando tamen rogamur an sit præceptum in Bulla, & an sine tali approbatione Mons non possit erigi, non possumus ex veritate & conscientia respondere, nisi negatiuè. Quod verò addit *habere vim præscripti, ad cautelam ne erectio Montium libertati erigentium permissa inuoluat vel subinferat quædam illicita*, posset forrè id esse ratio aliqua ad statuendum ut petatur confirmatio; sed cum ipsa non inueniatur id esse vsquam Iure statutum, non est imponenda obligatio præcepti de quo non constat, multoque minùs quando ferè certum est, nusquam tale præceptum extare.

79 Adde, quòd sicut in cambijs, censibus, & alijs contractibus, satis à Sede Apostolica & sacris Canonibus est prouisum per regulas iustitiæ, ut isti contractus ritè possint fieri, sine alia Sedis Apostolicæ confirmatione (quamuis sæpè magnum in his sit periculum iniustitiæ;) ita etiam satis prouisum est ad ritè instituendos Montes Pietatis absque alia confirmatione. Nec desunt eruditi Prælati, Consiliarij, & alij viri docti, qui de his possint iudicare.

80 Vigesimoquinto §. rursus negant quidquam posse accipi, nisi pro expensis ministrorum: sed hoc suprâ refutatum.

81 Vigesimo sexto §. dicunt, nos Montis nomine intelligere pecuniæ aceruum ex quo erogatur mutuum, cum potius comprehendere debeant omnes apparatus ad exercitationem talis mutui necessarij. Nusquam in scripto nostro illud dicitur aut insinuat, sed sæpè contrarium. Duabus enim veluti partibus intrinsecis Mons Pietatis constat, aceruo pecuniæ eroganda, & domo idoneè ad pecuniæ & pignorum custodiam instructa ac comparata. Præfectus & ministri sunt necessarij ad vsum & exercitationem Montis, & eius conseruationem, non autem pars intrinseca: & ita Mons Pietatis hæc omnia inuoluit, & pro omnibus his conseruandis, quando alia media non suppetunt, aliquid exigere potest.

82 Deinde addunt, non posse quidquam exigere pro Montis erectione, etiam si posset pro conseruatione; quod confirmant ex eo quòd Pontifex non loquatur de erectione, sed solum de conseruatione rerum Montis ad ipsius indemnitate: quare cum accipere ad censum pecuniæ in aceruum aut reliquum Montis apparatus, non valeat ad Montis conseruationem, non licebit ob eam causam quidquam à mutuatarijs exigere.

Respondeo: Si pro conseruatione licitum est aliquid exigere, ne Mons concidat, & ut conseruetur in commodum publicum; cur non etiam, ut à fundamentis erigatur & extet? Si, ut commodum publicum continuetur; cur non ut primum inchoetur & procuretur? Sicut enim tota conseruatio est in commodum publicum, ita & erectio. Sic non solum licitum exigere contributionem pro conseruatione Montis, domus publicæ, Ecclesiæ, inueniuntur ciuitatis; sed etiam pro prima erectione. Nec refert quòd Pontifex solum loquatur de conseruatione; quia non fuerat ei propositum de prima illa erectione, sed solum de conseruatione.

83 Vigesimo septimo §. dicunt non esse verum, idèò posse aliquid accipi pro ministrorum opera, quia sine illa non possent mutuatarij percipere commodum ex Monte. At hoc esse verissimum, videtur manife-

stum: nisi enim ministrorum opera esset necessaria ad conseruationem Montis, & consequenter ad modum mutuatariorum, nihil pro illorum stipendio posset ab illis exigi. Ratio quam ipsi adferunt, suprâ refutata est, quia non accipiunt stipendium eò quòd immediatè seruiant mutuatarijs, seruando eorum pignora, ut opposites imaginantur (multi enim non seruiant pignora; & custodia pignorum in firma domo, paruam vel nullam requirit operam ministrorum) sed quia seruiant in omnibus Monti, qui ad solam commoditatem mutuatariorum ordinatur.

Ad ea quæ dicuntur §. 28. suprâ fusè responsum, & ostensum est, nullum esse præceptum petendi confirmationem.

Vigesimo nono §. dicitur, *frivolum esse dicere Montem huiusmodi Pietatis nomen mereri; ex eo quòd, tametsi sub onere, mutuum petentibus omnibus concedat: nam & fauencator omnibus mutuum petentibus libenter sub onere præstat*. Responsum ad hoc suprâ, & est manifestè contra Bullam in qua agitur de Montibus, qui supra sortem aliquid exigunt ad impensas ministrorum & conseruationem rerum Montis; & hos definit licitos esse & pios, & eorum pietatem populis prædicandam. Non enim modica est pietas, efficere, ut innumeri homines tenuis fortunæ, qui antè cogebantur soluere 33. vel 22. in centum, soluant tantum 12. 10. vel 8. & minus, idque absque omni lucro vel comodo mutuantis; quæ differentia est ut minimum 10. in centum: quo etiam factum est, ut vno anno mutuatarij Bruxellæ & Antuerpiæ subleuati fuerint onere circiter quinquaginta millium florenorum, quæ ratione mutui à Montibus accepti vsurarijs amplius soluere debuissent.

Quod de vsurarijs adfertur, impertinens est; quia ipsi longè plus exigunt, quam sit necesse ad suam indemnitate, & manifestè quærunt ex mutuo discescere.

Nec refert quòd nunc dicant (ut fertur) se paratos dare pro 15. in centum, sicut Mons initio exegit: nam (ut omitam, quòd hoc dicendo seipos manifestè condemnant iniustitiæ toto tempore præterito eum acceperint 33. vel 22. in centum) etli initio forrè id facerent ad impediendum Montis successum; tamen progressu temporis, quando opportunum videretur, facillè in vsura ascenderent. Deinde etiam si sisterent in illa taxa, non essent admittendi; quia Mons hic certò minorem sensum taxam constituet. Vnde modò exigit tantum 12. in 100. sicque sensim procedent Administratores imminuendo, prout experientur se posse consulere indemnitate Montis, etiam vsque ad 6. & minus in 100. magno sanè Reip. bono & egentium solatio. Quæ tamen diminutio taxæ non proueniet ex aliquo lucro, quòd Monti accrescit ex maiori taxa, quam impræsentiarum exigit (ut quidam malè opinantur) sed aliunde, qui fructus erit industriæ Præfecti Montis, quam probasse dicitur Principi & iis quos Princeps in consilium adhibuit.

Vtrum autem taxa illa, quam primo anno Mons Bruxellæ exegit, scilicet 15. in 100. fuerit iusta, quæstio est facti; peritorum mercatorum, & aliorum qui norunt expensas factas, iudicio definienda. Prælati Belgij (de quibus in Prefatione) resecitio examinata, eam minimè improbatunt. Nos solum asserimus, mutuatarijs ita posse taxari, ut

Mons

81
Quid Montis nomine intelligatur.

Mons se præstet omnino indemnem, ac proinde etiam posse exigi 15. in 100. si tantum requiratur ratione oneris necessarii, quod subire cogitur.

89

Denique hoc etiam commodi per Montem accedit, quod pecunia non efferatur extra prouinciam, sicut fieri per usurarios dicitur cum non modico Reipub. damno: quæ res omnino digna est consideratione.

90 Trigesimo §. dicunt: *Tutus itaque ad conscientiam, & illustris erit ad adificationem, reformare Montem, & in pecuniarum eius acceruum, non plus repositum habere quam Monti gratis donatum est: & si quid ultra receptum fuerit ad reditum, id restituere reddituariis.* Verum hoc nihil aliud est, quam omnem conatum instituendi Montes huiusmodi succidere, & usurarios rursus introducere. Pecunia enim donata, nulla est vel modica, nec sufficiens ad ipsam domum comparandam, multò minus ad succurrendum egentibus. Populus autem in ciuitatibus Belgij non potest carere subsidio mutui, vt ante 12. vel 15. annos manifestè patuit. Cùm enim Sereniss. Princeps prohibuisset usurarios, miserunt aliquot ciuitates suos Deputatos, qui explicarent S. Serenitati necessitatem populi, & peterent usurarios restitui: quorum iustæ postulationi Princeps annuit. Omnes enim artifices

suis temporibus egent paratâ pecuniâ, vt comparent suarum artium materiam: alioquin graue damnum incurrunt. Hanc non possunt habere gratis ex mutuo, neque ex venditione suarum rerum, nisi cum ingenti damno, eò quod nondum sit tempus & opportunitas vendendi. Quare cùm alia ratio non sit inueniendæ pecuniæ, eligunt eam quæ minùs videtur damnosa, & cõfugiunt ad usurarium publicum: cui post aliquot menses, venditis suis rebus opportuno tempore, satis faciunt.

91

Omitto innumeras alias necessitates paratæ pecuniæ in magno populo, quæ non durant sæpè nisi ad breue tempus, quibus necesse est succurrere vel per usurarios, vel per Montes huiusmodi, in quibus sanè est longè minus dispendium mutuatoriorum, quàm apud usurarios. Itaque nullum periculum hinc conscientiæ, nec video quomodo quis malè possit edificari propter pecuniam ad censum acceptam, & solutionem pensionum in mutuarios deriuatam: modò benè sit informatus, & totum hoc negotium ex solidis fundamentis intelligat.

Hæc responsa sunt ad scripta oppugnantium Montem & nostram sententiam, idque eo tantum fine, vt veritas hoc examine magis eluceat, & bono publico consulatur.

F I N I S.

